

De kosten van een staatshoofd in West-Europa

H. Matthijs*

Samenvatting

Dit artikel bevat een analyse van de kosten van de staatshoofden in negen West-Europese koninkrijken en republieken op basis van de nationale begrotingen. Hoewel de persoonlijke inkomsten van de koningen hoger zijn dan die van de presidenten, is een vergelijking van de totale kosten moeilijk te maken vanwege de verschillen in pensioenen en donaties en omdat de diverse begrotingen niet even transparant zijn.

Trefwoorden: kosten staatshoofd, West-Europa.

1. Inleiding

Deze studie gaat nader in op de budgettaire kosten van de monarchie ten laste van de schatkist in Spanje, Noorwegen, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, België, Denemarken en Zweden, alsmede de budgettaire kosten van twee republieken: Frankrijk en Duitsland. De bedragen zijn gebaseerd op de nationale begrotingen van de onderzochte landen tot 1 juni 2013.

In concreto stelt dit artikel de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe hoog zijn de kosten van het staatshoofd (de zgn. civiele lijst) volgens de rijksbegroting?
- Zijn er daarnaast dotaties voor andere familieleden van het staatshoofd die recht hebben op een dotatie ten laste van de schatkist?
- In hoeverre zijn de desbetreffende uitgaven openbaar en/of transparant?
- Zijn de diverse financieringssystemen überhaupt te vergelijken?

Er wordt geen onderzoek verricht naar de persoonlijke bezittingen van de staatshoofden omdat daarvan geen of onvoldoend juiste gegevens beschikbaar zijn.

De studie probeert een proeve te brengen van een vergelijkende conclusie.

A. De fiscale voordelen

Er zijn geen fiscale voordelen in de republieken voor de presidenten, behoudens de belastingvrije vergoedingen. Dit geldt ook in de koninkrijken Spanje en Zweden. In al de andere koninkrijken zijn er fiscale voordelen. In het Verenigd Koninkrijk betalen het staatshoofd en de kroonprins vrijwillig belastingen.

B. De pensioenen

In de republieken zijn er meer pensioenkosten door de kortere legislatuur van de presidenten dan in de monarchieën. Zo zijn er drie gewezen presidenten in Frankrijk en vijf in Duitsland. In Frankrijk kosten de pensioenen van de ex-presidenten ongeveer 540.000 euro per jaar en in de Bondsrepubliek op 1.085.000 euro per jaar. Voor deze pensioenen gelden de vigerende fiscale regels.

In de koninkrijken bestaat er slechts een dotatie voor gewezen staatshoofden of hun echtgenote in België (Fabiola: 923.000 euro per jaar) en Nederland (Beatrix: 1.413.000 euro per jaar). Hieruit blijkt dat de pensioenen in deze monarchieën, die ook nog fiscale

voordelen kennen, hoger zijn dan de optelsom van de pensioenen van de gewezen presidenten.

C. De woningen

Zowel in de republieken als in de koninkrijken stelt de staat gratis woningen, kastelen en paleizen ter beschikking aan het staatshoofd. Het onderhoud van de private bezittingen van een staatshoofd komt voor eigen rekening.

D. De beveiliging

In elke land ter wereld komen de kosten van de beveiliging van een staatshoofd en van gewezen staatshoofden voor rekening van de staatskas. Hieronder vallen de fysieke bewaking van het staatshoofd en zijn familie alsook de beveiliging van de woningen. Deze kosten zijn nergens terug te vinden in de civiele lijst en ook niet in de begroting. In België bedragen de kosten voor de federale politie 14 à 15 miljoen euro per jaar. Deze bedragen zijn geschat op basis van parlementaire vragen.

E. De dotaties

Onder dotaties worden verstaan de betalingen vanuit de staatsbegroting aan andere leden van de koninklijke familie dan het staatshoofd of het gewezen staatshoofd. Een dergelijk systeem bestaat niet in Spanje en Zweden. In het Verenigd Koninkrijk krijgt de prins gemaal een staatsdotatie van 359.000 pond (419.000 euro). De andere leden van de koninklijke familie krijgen geen dotatie. De kroonprins heeft wel de inkomsten van het hertogdom van Cornwall te zijner beschikking; deze zijn die belastingvrij.

In drie koninkrijken is de dotatie beperkt tot de troonopvolger: Nederland, Noorwegen en Luxemburg. In Nederland bestaan deze kosten niet meer sinds 30 april als gevolg van de troonoverdracht. Noorwegen kent een dotatie voor de troonopvolger (2013: 25,5 miljoen NOK (3,1 miljoen euro)).

Twee koninkrijken kennen de regel dat alle kinderen van het staatshoofd een dotatie krijgen vanuit de schatkist. In België was dat voor de troonopvolger Philippe (2013: 923.000 euro en bestaan die nog voor Astrid (2013: 320.000 euro) en Laurent (2013: 307.000 euro). Denemarken kent dotaties voor de kroonprins (2013: 17 miljoen DKK), zijn broer (2013: 3.339.300 DKK) en de zuster van de koningin (2013: 1.151.304 DKK): Samen 21,5 miljoen DKK of exclusief de kroonprins 2,8 miljoen euro. Uit deze cijfers blijkt dat de ene dotatie in Noorwegen even duur is dan alle dotaties in Denemarken.

In een republiek zijn er geen aparte dotaties voor de echtgeno(o)t(e) of de kinderen.

F. De gender-regeling

In sommige koninkrijken zijn er aparte dotaties voor de gemaal of gemalin. Dat zien we in het Britse systeem met een dotatie voor prins Philip en ook in Nederland is er een aparte dotatie voor koningin Maxima (2013: 901.000 euro), die ze ook had als kroonprinses tot 30 april 2013 (634.000 euro).

Ook Denemarken kent een dergelijk systeem. Daar bestaat de tien-procent-regel, die inhoudt dat de koningin tien procent van de civiele lijst afstaat aan haar gemaal. Prins Henri krijgt daardoor 7,6 miljoen DKK (1.029.217 euro). Die regel geldt ook voor de Deense kroonprins die tien procent van zijn dotatie afstaat aan zijn echtgenote (2013: 1.889.269 DKK of 253.350 euro).

G. De civiele lijst

Wat kost de civiele lijst? In *dit* artikel wordt onder de civiele lijst verstaan het bedrag dat de staatsbegroting ter beschikking stelt aan het staatshoofd.

Spanje

De Spaanse koning besteedt het bedrag van zijn civiele lijst vrij over de leden van de koninklijke familie. Het bedrag werd tot en met 2009 elk jaar verhoogd met de stijging van de inflatie. De kosten van de civiele lijst in Spanje staan in tabel 1.

Tabel 1. Begrote kosten van het Spaanse staatshoofd.

Jaar	Kosten in euro
2009	8.896.900
2010	8.896.900
2011	8.434.300
2012	8.264.280
2013	7.933.710

Bron: Presupuestos generales des Estado seccion : 01 Casa de su Majestad El Rey- programma: Jefatura del Estado.

In Spanje heeft de politieke wereld ervoor geopteerd dat de koning—als staatshoofd—het voorbeeld moet geven ten aanzien van de inlevering met het oog op het bereiken van EU-begrotingsregels inzake de overheidstekorten.

Nadat de civiele lijst voor de La Casa del Rey tussen 2009 en 2010 bevroren bleef, is er tussen 2010 en heden een daling van zowat 10 % vast te stellen.

Ingevolge een gerechtelijk onderzoek in de loop van het jaar 2011 ten aanzien van Inaki Urdangarin, de schoonzoon van de koning, heeft het Palacio de la Zarzuela de besteding van de middelen van de Spaanse civiele lijst via internet vrijwillig openbaar gemaakt.

Noorwegen

De Noorse koning is vrij om zijn inkomsten van de staat te besteden over zijn koninklijk huis ('Det Kongelige Hus') en zijn familie. Het bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

Het jaarlijks bedrag voor Det Kongelige Hus wordt binnen de Noorse staatsbegroting¹ opgedeeld in twee delen: het loon en de kosten. Het loon (Apanasje) voor de koning bedraagt 10 miljoen NOK en de kosten voor het Hof zijn begroot op 158,6 miljoen NOK. Dit geeft een totaal van 168,6 miljoen NOK (21,900 mln. euro) voor het staatshoofd en zijn echtgenote gedurende het begrotingsjaar 2012/2013.

De totale kosten van de civiele lijst en de dotatie staan in tabel 2.

¹ Statsbudsjetter Programområde: Konstitusjonelle institusjoner – programkategori 00.10: Det Kongelige Hus.

Tabel 2. Begrote kosten van het Noorse staatshoofd (mln. NOK).

Jaar	Kosten
2009/2010	211,3 ^a
2010/2011	196,4
2011/2012	190,6
2012/2013	194,2 ^b

a) Incl. huwelijksverjaardag koning.

b) 25,960 mln. euro.

Bron: Statsbudsjetter Programområde: Konstitusjonelle institusjoner – programkategori 00.10:Det Kongelige Hus.

Noorwegen publiceert in zijn staatsbegroting ook de aan het koningshuis gerelateerde kosten die vermeld zijn in de departementale begrotingen. Deze worden weergegeven bij de civiele lijst. In concreto gaat het om de kosten van de door de staat ter beschikking gestelde staatspaleizen (72,9 miljoen NOK), de officiële buitenlandse reizen (Ministerie Buitenlandse Zaken) voor 8,9 miljoen NOK, de militaire kosten (Departement Landsverdediging) voor 44 miljoen NOK. Samenbedragen de gebudgetteerde kosten 125,8 miljoen NOK (16,810 miljoen euro). De kosten voor de beveiliging zijn niet weergegeven.

Indien men deze kosten optelt bij de civiele lijst en de dotatie dan komen de kosten van Noorse monarchie op 320 miljoen NOK (41.600 duizend euro).

Nederland

De kosten van het Nederlandse koningshuis worden in de begroting in drie delen weergegeven: de civiele lijst, de functionele uitgaven en de doorbelaste uitgaven.

De civiele lijst is budgettair opgedeeld in twee componenten:

- component A: het inkomensbestanddeel;
- component B: de personeels- en de materiële kosten.

Vanwege de troonoverdracht op 30 april 2013 is het Nederlands systeem veranderd. Tot dan toe was er de civiele lijst voor koningin Beatrix en de dotaties voor kroonprins Willem Alexander alsmede voor Maxima. Vanaf 30 april 2013 is de civiele lijst bestemd voor koning Willem Alexander met een dotatie voor de "echtgenote van de koning" alsook een dotatie voor de "koningin die afstand van het koningschap heeft gedaan". De kosten van de Nederlandse civiele lijst staat in tabel 3.

Tabel 3. Begrote kosten van de Nederlandse staatshoofd (civiele lijst) (x 1.000 euro).

Jaar	Component A	Component B
2009	1.295	5.665
2010	1.318	5.777
2011	1.321	5.842
2012	1.307	5.901
2013	1.315	5.962

In de periode 2009-2013 is component A met 1,5% gestegen en component B met 5,2%. Daaruit kan men afleiden dat het persoonlijk loon van het staatshoofd vrij beperkt toegenomen is en beduidend minder is gestegen dan de B component.

In de periode 2009-2013 (tot 30 april) nemen de totale kosten van de Nederlandse civiele lijst met de dotaties toe met 4,5 %. Onder het nieuwe koningschap neemt dit toe tot 7,8 %. Die toename is niet te wijten aan een wijziging van het bedrag van de civiele lijst; de totale som der dotaties is verhoogd. Zo neemt de dotatie voor de nieuwe koningin toe met 367 duizend euro en prinses Beatrix ontvangt 3.000 euro meer dotatie dan de vroegere kroonprins. Het gewezen staatshoofd heeft een beduidend lagere dotatie dan haar vroegere civiele lijst, doch prinses Beatrix ontvangt nog steeds een hogere dotatie dan de nieuwe koningin.

De functionele uitgaven van de koning staan in artikel twee² van de rijksbegroting en hebben betrekking op de uitoefening van het koningschap. Deze kosten worden op declaratiebasis door het koninklijk huis ingediend bij de minister president. Het totaal van devoor het jaar 2013 begrote functionele uitgaven bedraagt 26.995.000 euro (2012: 26.682.000 euro; de realisatie was 27.041.000 euro).

De doorbelaste uitgaven zijn de uitgaven die niet via de dienst van het koninklijk huis lopen, maar wel deel uitmaken van de uitgaven die samenhangen met het koningschap. Deze uitgaven worden betaald onder de verantwoordelijkheid van de ministers van Veiligheid en Justitie, Buitenlandse Zaken, en Infrastructuur en Milieu. Het totaal van de voor het jaar 2013 begrote doorbelaste kosten bedraagt 5.661.000 euro (2012: realisatie: 5.779.000 euro).

Samengevat zijn de totale kosten van het Nederlandse koningshuis in 2013:

- uitkeringen: € 7.457.000;
- functionele kosten: € 26.995.000;
- doorbelaste kosten: € 5.661.000;

Samenvattend staan de begrote kosten van der Nederlandse monarchie in tabel 4.

² Artikel 2, rijksbegroting 2013 (deel: begroting van de koning).

Tabel 4. Begrote kosten van het Nederlandse monarchie (mln. euro).

Jaar	Kosten
2013(vanaf 30 april)	40.113
2013	39.933
2012	40.243
2011	39.858
2010	39.643

In de periode 2010-2013 stijgen de begrote kosten van de Nederlandse monarchie met 1,2% en zijn dus vrij stabiel gebleven

Het Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk bestaat een budgettair systeem voor de royals dat sterk afwijkt van de continentale stelsels. Het begrotingsjaar loopt er van 1 april t/m 31 maart.

Als gevolg van de wet van 1972 met betrekking tot de civiele lijst bestaat de verplichting dat er een tienjaarlijks rapport wordt ingediend over de financiering van de Britse royals. Het meest recente rapport is *Report of the royal trustees*, op 22 juni 2010 ingediend bij het Lagerhuis door de Eerste Minister, de Minister van de schatkist (chancellor of the exchequer) en de financieel beheerder van het koningshuis (keeper of the privy purse).

Dit rapport bevat een aantal ingrijpende wijzigingen aan het systeem vanaf 2013.

De nieuwe wet op de financiering van de Britse monarchie *The sovereign Grant Act* is goedgekeurd op 18 oktober 2011³. Dit nieuwe financieringsmodel voor de Britse monarchie is als volgt samen te vatten:

- 15% van de winst (profit) van de Crown Estate gaat vanaf het begrotingsjaar 2013/14 naar de civil list. Dit percentage zal om de vijf jaren worden herzien door de Royal Trustees bestaande uit de eerste minister, de chancellor exchequer en de keeper privy purse;
- de parliamentary annuity voor de prins gemaal (Philip) blijft bestaan (359.000 pond) en deze wordt rechtstreeks betaald uit de schatkist;
- de dotaties voor de andere leden van de koninklijke familie (o.a. de andere kinderen van de queen) worden afgeschaft (2011: 1,2 miljoen pond). Deze dotaties werden wel door het staatshoofd terugbetaald aan de schatkist.

De Crown Estate gaat terug tot het jaar 1066 toen bepaalde gronden werden gerelateerd aan het koningschap. De modernere versie hiervan is vastgelegd door koning Georges III en de regering in 1760. De huidige instellingen van de Crown Estate zijn gebaseerd op de desbetreffende wetten uit 1956 en 1961.

De Crown Estate is gerelateerd aan het koningschap, doch behoort niet tot de private bezittingen van de koningin. Zij kan de eigendommen van de Crown Estate niet verkopen en de ontvangsten komen haar ook niet toe. Toch is de Crown Estate ook geen bezit van de Britse staat. De Crown Estate wordt beheerd door een Board (i.c. The Crown Estate commissioners). Het Ministerie van Financien (H.M. Treasury) is de

³ Zie de website van: HM Treasury.

belangrijkste vertegenwoordiger in deze instelling. Het brengt elk jaar een uitgebreid jaarverslag uit ten behoeve van het Parlement.

De waarde van de Crown Estate wordt heden geraamd op 7,2 miljard pond (8,47 miljard euro). Over heel het land beheert deze instelling landbouwgronden, bossen, gebouwen (London Regent street en Regent's park), kustgebieden, Windsor park enz.

Het surplus van de begroting van de Crown Estate (schommelt tussen de 200 en 250 miljoen pond per jaar) wordt deels gebruikt voor de financiering van de civiele lijst en de rest gaat naar de Britse schatkist.

In het Verenigd Koninkrijk wordt jaarlijks verslag gedaan over de werking van het koningshuis met een uitgebreid hoofdstuk over de Royal public finances. Dit jaarverslag wordt gecontroleerd door een intern audit comité en de civil list auditor.

België

De koning heeft in België vrij de beschikking over de civiele lijst. Over de laatste jaren zijn de bedragen als volgt vastgelegd (zie tabel 5).

Tabel 5. Begrote kosten van het Belgische staatshoofd (civiele lijst) (x1.000 euro).

Jaar	Kosten
2009	10.536
2010	10.673
2011	10.887
2012	11.272
2013	11.554

Bron: Algemene uitgavenbegrotingen

Ingevolge de wettelijke bepaling neemt de civiele lijst voor de koning toe conform de parameters in de desbetreffende wet van november 1993. Die stijging is 9,19% in de periode 2009-2013. Het staatshoofd kondigde wel in 2012 aan dat het verschil met het voorgaande jaar (in casu 385.000 euro) terug zou storten aan de staat via de regie der gebouwen als financiële deelname aan de verbouwingen van de koninklijke residenties die eigendom zijn van de staat.

De totale kosten van de Belgische monarchie, zijnde de civiele lijst en de vier dotaties aan de leden van de koninklijke familie staan in tabel 6.

Tabel 6. Begrote kosten van de Belgische monarchie (x 1.000 euro).

Jaar	Kosten
2009	13.853
2010	13.704
2011	13.878
2012	14.263
2013	13.927

In de periode 2009-2013 zijn de totale kosten van de civiele lijst en de dotaties vrij stabiel gebleven wegens de verminderingen van de dotaties; vooral die aan Fabiola.

Op de civiele lijst en de dotaties bestaat geen enkele vorm van controle door de regering of het parlement.

Veel kosten aangaande de koninklijke familie zijn opgenomen in andere departementale begrotingen (o.a. reizen en beveiliging).

Denemarken

In Denemarken berust de regeling aangaande de civiele lijst op de wet nr. 491 van 7 juni 2001. De civiele lijst en de dotaties worden aangepast aan de ontwikkeling van de lonen van de ambtenaren in de nationale openbare administratie. Op basis van deze wet en de begroting 2012/2013 (het begrotingsjaar in Denemarken loopt vanaf 1 april) ontvangt de koningin 67.926.868 DKK (9,1 mln. euro)⁴. De totale kosten van de civiele lijst en de dotaties bedragen in begrotingsjaar 2012-2013 98.985.512 DKK (13,2 mln. euro).

Zweden

Zweden kent geen grondwettelijke bepalingen omtrent de civiele lijst. Op basis van een akkoord tussen de regering en de koning uit 1996 wordt er één globaal bedrag toegekend aan het staatshoofd. In een nieuwe overeenkomst van 2005 tussen de Zweedse regering en de leidende dignitaris bij het koninklijk hof, de rijksmaarschalk (Riksmarskalkambete), wordt bepaald dat de uitgaven uit het deel van de hofhouding (Hovstaten) uitvoerig moet worden weergegeven in het jaarlijks activiteitenverslag.

De kosten van de Zweedse monarchie staan in tabel 7 in Zweedse kronen (SEK):

Tabel 7. Begrote kosten van de Zweedse monarchie (x 1.000 SEK)^a.

Jaar	Kosten
2010	124.852
2011	122.183
2012	123.501
2013	125.980 ^b

^a Bron: Utgiftsområde 2012/13 (punt 4: Statschefen).

^b = 14,5 mln. euro

Het vermelde akkoord stelt ook dat de kosten op zijn minst jaarlijks worden aangepast aan de gestegen inflatie. De vermindering van de dotatie in 2011 was een gevolg van de toename door de indexering (1 miljoen SEK), van de kosten van het gebruik van het kasteel te Haga (3,5 miljoen SEK) en van een globale reductie van 7,1 miljoen SEK (5 miljoen SEK vanwege de staatsbijdrage in 2010 voor het huwelijk van de kroonprinses, de annulering van 2 miljoen SEK voor de beveiliging van het kasteel te Stockholm centrum en een sanering van 100.000 kronen).

Het akkoord bepaalt dat 51 procent van deze dotatie (64,2 miljoen SEK) naar de Kungliga hov staten (Court administration) gaat. De overige 49 procent (61,7 miljoen SEK) is bestemd voor de Slottsstaten (Palace administration).

Het eerste deel is bestemd voor de officiële taken, het vervoer, de reizen, de administratie, het personeel en de persoonlijke uitgaven van het koninklijk echtpaar en de kroonprinses (Viktorija). Dit deel van de civiele lijst noemt men het Appanage. Het wordt uitgekeerd in het begin van het jaar. Deze uitgaven worden gecontroleerd door

⁴ Website: Kongehuset okonomie: Statsydelsen 2012/13.

externe auditors. Het tweede deel heeft betrekking op de Palace administration, die de paleizen, de gronden en de collecties beheert.

De Bondsrepubliek

De Duitse bondspresident is een ceremonieel staatshoofd. De politieke macht ligt namelijk bij de Kanzler(in). De bondspresident (Joachim Gauck) verdient 217.000 euro per jaar (2012: 199.000 euro) als loon aangevuld met een onkostenvergoeding van 78.000 euro op jaarbasis. Dat loon is vastgesteld op 10/9 van de wedde van de kanselier (Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder der Bundesregierung van 17 juni 1953) Een gewezen staatshoofd behoudt de wedde, doch zonder vergoedingen. Ook hebben de gewezen staatshoofden een secretariaat ter hunner beschikking in het Bundespräsidialamt (Gesetz über die Ruhebezüge des Bundespräsidenten van 17 juni 1953).

In de Duitse bondsbegroting wordt de presidentiële civiele lijst gedetailleerd weergegeven. Men maakt een onderscheid tussen de kosten voor de Bundespräsident en het Bundespräsidialamt. De kosten voor het ambt van president bedragen in 2013 4,7 miljoen euro (2012: 4,6 miljoen euro)⁵. De hoogste budgettaire kosten voor de Duitse bondspresident zijn gerelateerd aan het Bundespräsidialamt, in feite de administratie van het staatshoofd: totaal 20,9 miljoen euro. De meest in het oog springende uitgaven zijn de personeelskosten (11,8 miljoen).

De kosten van de Duitse bondspresident staan in tabel 8.

Tabel 8. Begrote kosten van de Duitse bondspresident

Jaar	Kosten
2011	24,4
2012	23,9
2013	25,6

In de periode 2011-2013 is de presidentiële begroting met 5% gestegen.

Frankrijk

Tot en met het jaar 2007 maakten de meeste uitgaven van het Frans presidentschap deel uit van andere uitgavenbegrotingen (Binnenlandse Zaken, Defensie enz.). Vanaf 2008 heeft President Sarkozy besloten om alle uitgaven in relatie met het ambt van staatshoofd te groeperen in één begroting: die van het Elysée.⁶ In tabel 9 worden de kredieten weergegeven voor de begroting van het Franse presidentschap vanaf 2008:

⁵ Haushaltsplan des Bundespräsidenten 2013, (Einzelplan 0101, titel 42101).

⁶ *Elysée: le budget de la république*, 2013.

Tabel 9. Begrote kosten van het Franse presidentschap (mln. euro).

Jaar	Kosten
2008	109,9
2009	112,3
2010	112,5
2011	110,1
2012	111,7
2013	106,2

Deze geconsolideerde begroting maakt een groot verschil met vroeger. Bijvoorbeeld in 2005 bedroeg de begroting voor de Franse president slechts 31,9 miljoen euro omdat de meeste uitgaven voor het presidentschap vermeld waren in de budgetten van de ministeries. De laatste jaren is de omvang van deze begroting ongeveer gelijk gebleven, ondanks de beslissing van president Hollande om vanaf 2013 de staatsdotatie met vijf procent te verminderen vanwege de noodzakelijke sanering van de Franse openbare financiën.

De eerste voorzitter in het Franse Rekenhof heeft op 7 december 2012⁷ de gecontroleerde rekening voor de periode 2011 en tot midden mei 2012 (overdracht van de macht na de verkiezingen) overhandigd aan de president. Hieruit blijkt dat de belangrijkste uitgavenposten in deze begroting de volgende zijn:

- personeel: 70,2 miljoen euro;
- aankopen: 4,7 miljoen;
- Verplaatsingen en recepties: 12,8 miljoen;
- Werkingskosten: 2,9 miljoen;

De president heeft een loon (inclusief vergoedingen) van 231.732 euro per jaar.

Het Rekenhof heeft erop gewezen dat de president zelf moet instaan voor zijn persoonlijke uitgaven. Er dient een strikt onderscheid te zijn tussen de publieke en de private uitgaven van het staatshoofd. In 2009 is voor het eerst een controle uitgevoerd op de begroting van de president door het Frans Rekenhof. Het staatshoofd heeft in 2008 voor het eerst een Rapport de gestion van zijn begroting aan het Frans Parlement gegeven.

2. De controle

De controle op de aanwending van de gelden die worden toegekend aan de staatshoofden is het best geregeld in de republieken met een volledige controle door de nationale Rekenhoven/kamers. Een dergelijke controle bestaat niet in de België en Spanje. In Noorwegen publiceert⁸ het paleis een jaarverslag met een financieel deel dat gecontroleerd wordt door een privaat boekhoudkantoor. Een dergelijke situatie bestaat ook in Zweden⁹, waar het deel over de palace administration onderworpen is aan de controle van de Rekenkamer. Denemarken volgt qua controle eerder het Noorse

⁷ *Rapport sur les comptes 2011 de l'Élysée et la gestion du 1/1/12 au 15/5/2012*, Cour des Comptes de la France.

⁸ *Arsberetning det Kongelige Hof* (annual report) 2012.

⁹ *The royal court annual report*, 2011.

voorbeeld.¹⁰ Nederland heeft ook een jaarverslag, doch geen controle op de aanwending der middelen.¹¹ In het Verenigd Koninkrijk¹² is er een zeer uitgebreid financieel, net zoals in Denemarken, met een intern audit als controle.

In een parlementaire democratie bestaat wel de regel dat de parlementen de controle steeds kunnen volgen.

3. Het loon

Het persoonlijk loon voor het staatshoofd is alleen geregeld in de twee aangehaalde republieken, het koninkrijk Nederland met het stelsel van de componenten en in het koninkrijk Noorwegen. In de andere landen bestaat het persoonlijk loon van het staatshoofd niet. Alleen de website van het Spaanse koningshuis vermeldt een bedrag dat aan de koning kan worden gerelateerd. Hiermee rekening houdend is het Noorse staatshoofd, koning Harold, degene met het hoogste loon (1,3 miljoen euro). Hij wordt gevolgd door koning Willem Alexander der Nederlanden met 825.000 euro. De Spaanse koning Juan Carlos zou dan volgen met 292.000 euro. Het is opvallend dat de protocollaire Duitse president meer verdient dan de almachtige president in de vijfde Franse republiek. De Europese Presidenten verdienen als loon minder dan de monarchen.

Dit geldt ook voor de Europese Unie, waar de permanente raadsvoorzitter Herman Van Rompuy ongeveer 350.000 euro op jaarbasis verdient; weliswaar fiscaal belast volgens de regels van de Europese Unie. Hij verdient dan wel meer dan de Duitse en de Franse President.

4. De transparantie

Hier moet gewezen worden op het zeer open Franse systeem, dat in feite een bruto visie geeft op de werkelijke kosten, zij het exclusief de volledige beveiligingskosten. Daardoor zijn de kosten van de Franse president (2013: 106,2 miljoen euro) niet te vergelijken met het compleet niet transparante Spaanse systeem (2013: 7,9 miljoen euro). Het Franse systeem bevat alle uitgaven, behoudens de veiligheid, en is volledig openbaar.

De conclusie is dat vanwege historische redenen en door het gebrek aan budgettaire transparantie de besproken systemen moeilijk te vergelijken zijn.

Het Nederlandse en het Noorse systeem zijn het best vergelijkbaar door de componenten, de doorbelaste en de functionele uitgaven. Het Noorse stelsel is iets duurder en dat geldt zeker in vergelijking met het aantal inwoners. Doch het BBP in dit Scandinavisch land ligt per hoofd ook veel hoger dan in Nederland.

Tot slot geeft tabel 10 een overzicht van de begrote kosten van de civiele lijst en de dotaties van de besproken landen.

¹⁰ *Annual report, The royal house of Denmark, 2011.*

¹¹ *Het koninklijk Huis, jaaroverzicht, 2011.*

¹² *Annual report, Royal public finances, 2011-12.*

Tabel 10. De begrote kosten van de civiele lijst en de dotaties.

Land	Kosten (mln. euro)	Mate van transparantie
Frankrijk	106,2	Zeer transparant
Noorwegen	42,7	Relatief transparant
Nederland	39,9	Relatief transparant
Verenigd Koninkrijk	38,0	Minder transparant
Duitsland	25,6	Relatief transparant
Zweden	15,1	Niet transparant
België	13,9	Niet transparant
Denemarken	13,2	Niet transparant
Luxemburg	9,3	Niet transparant
Spanje	7,9	Niet transparant

5. Conclusie

De budgettaire verschillen tussen republieken en monarchieën zijn als volgt samen te vatten:

- het persoonlijk loon van presidenten is lager dan dat van monarchen;
- de transparantie verschilt tussen republieken en monarchieën en is in republieken formeel geregeld;
- in republieken bestaan hogere pensioenkosten aan oud-presidenten, al blijkt dat niet uit de cijfers;
- het bestaan van dotaties aan familieleden van het staatshoofd in sommige monarchieën wat de kosten verhoogt.

Het vergelijken van de kosten van staatshoofden in een republiek of een monarchie blijft moeilijk omdat de betekenis en de inhoud van de civiele lijst en de dotaties erg verschillend zijn en bovendien hun eigen institutionele en politieke geschiedenis hebben.

Herman Matthijs

* Gewoon Hoogleraar openbare financiën aan de Universiteit Gent en de Vrije Universiteit Brussel, en Lid van de Belgische Hoge Raad voor Financiën.